

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Consensuspolitiek in Nederland: Een studie naar de politieke besluitvormingscultuur in de tweede helft van de twintigste eeuw
Heine, J.A.H.

Citation

Heine, J. A. H. (2019, November 28). *Consensuspolitiek in Nederland: Een studie naar de politieke besluitvormingscultuur in de tweede helft van de twintigste eeuw*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/80842>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/80842>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The following handle holds various files of this Leiden University dissertation:
<http://hdl.handle.net/1887/80842>

Author: Heine, J.A.H.

Title: Consensuspolitiek in Nederland: Een studie naar de politieke besluitvormingscultuur in de tweede helft van de twintigste eeuw

Issue Date: 2019-11-28

6 Uitbouw sociale zekerheid I: WAO (1963–1966)

Vanaf het midden van de jaren vijftig volgde een snelle uitbouw van het sociale-zekerheidsstelsel. Het waren jaren van ongekeerde economische groei. Het land moderniseerde en industrialiseerde in een hoog tempo en de welvaart steeg voor vrijwel alle burgers.²⁴⁹ Deze periode kenmerkte zich door sociaal-culturele dynamiek en optimisme over de toekomst. Vrijwel iedereen was het erover eens dat bij een moderne samenleving en economie een genereus sociaal zekerheidsstelsel hoorde, die alle burgers verzekerde tegen ziekte, ouderdom en arbeidsongeschiktheid. Nadat in het begin van de jaren vijftig met de OSV (1952) de institutionele kaders waren neergezet volgden vele nieuwe sociale wetten: de Wachtgeld- en Werkloosheidsverzekering (WW) in juli 1952, de Algemene ouderdomswet (AOW) in 1956, de Algemene Weduwen en Wezenwet (AWW) in 1959, de Algemene Kinderbijslagwet (AKW) in 1963, de Algemene Bijstandswet (ABW) in 1963 en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) in 1967. De in 1966 ingevoerde Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) moest 'de parel in de kroon' van de moderne Nederlandse sociale zekerheid worden.

Opvallend is dat de sociale zekerheid in Nederland een product is van alle grote politieke partijen. De rooms-rode coalities (1946–1958) onder leiding van W. Drees legden het fundament waarop in de jaren zestig vooral enkele confessioneel-liberaal coalities (1959–1965) konden voortbouwen. De Nederlandse sociale zekerheid zou uitgroeien tot één van de meest genereuze stelsels in Europa. In 1960 liepen de uitgaven nog 'achter' op landen als België, Duitsland, Frankrijk en Oostenrijk, maar een decennium later was het land 'koploper' geworden en besteedde het verhoudingsgewijs een hoog percentage van het nationaal inkomen aan sociale wetgeving.²⁵⁰

Het Nederlandse stelsel van sociale zekerheid, dat in deze periode ontstond, vertoonde naar de typologie van G. Esping-Andersen kenmerken van zowel conservatief-corporatistische als sociaaldemocratische verzorgingsstaten.²⁵¹ Het hoge niveau van een alomvattend stelsel van sociale verzekeringen en voorzieningen en de hoge mate van inkomensherverdeling waren kenmerkend voor een sociaaldemocratisch stelsel. Echter, het ontbrak in Nederland lang aan een actief arbeidsmarktbeleid en de bevordering van de arbeidsparticipatie. Ook lag er verhoudingsgewijs weinig nadruk op de effectuering van de plichten van uitkeringsgerechtigden en kreeg het

---

²⁴⁹ De gemiddelde burger merkte dit vooral toen begin jaren zestig de geleide loonpolitiek ten einde liep. Niet langer werden de lonen van overheidswege kunstmatig laag gehouden en een loonexplosie volgde. In 1963 stegen de lonen met gemiddeld 13%, en in 1964 en 1965 respectievelijk met 15% en 10% (Hemerijck & Visser 2004, p.121)

²⁵⁰ Bannink 2004, p.51-81; Bannink 2004, p.60

²⁵¹ Esping-Andersen 1990; Van der Veen 2004, p.36-40.

emancipatoire aspect van de sociale zekerheid weinig aandacht. Dit was mede het gevolg van de nadruk op het bieden van inkomensgarantie voor de kostwinner en dus de bescherming van het gezin, waardoor de arbeidsparticipatie van de vrouw feitelijk werd ontmoedigd. Het kostwinnersmodel was naast de corporatistische organisatie van de uitvoering een ander centraal element van het conservatief-corporatistische model. Een gemengd stelsel was in Nederland het resultaat, dat ook weleens is geduid als een passieve sociaaldemocratische verzorgingsstaat in een door christendemocraten geregeerde samenleving.²⁵² Pas vanaf de jaren tachtig zou het stelsel langzaam van karakter veranderen (hoofdstuk 9).

6.1 Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO)

Tijdens de regeerperiode van het kabinet-De Quay (1959–1963) diende de KVP'er en minister van Sociale Zaken Veldkamp op 25 april 1963 een voorstel in voor een nieuwe arbeidsongeschiktheidsverzekering.²⁵³ Het voorstel werd ingediend door een coalitie van christendemocraten en liberalen. Illustratief voor de consensus op het sociaaleconomische terrein is dat het daaropvolgende kabinet-Cals (1965–1966) – toen de KVP in een coalitie zat met de sociaaldemocraten van de PvdA – uiteindelijk het wetsvoorstel in het parlement verdedigde.

Het wetsvoorstel bevatte een verplichte verzekering voor alle werknemers tegen inkomensverlies als gevolg van langdurige arbeidsongeschiktheid. De wet werd noodzakelijk geacht omdat er een tweedeling was ontstaan tussen hen die een uitkering kregen op basis van de Ongevallenwet (1921) en mensen die een uitkering kregen op basis van de Invaliditeitswet (1919).²⁵⁴ De Ongevallenwet dekte het *risque professionnel* en het *risque sociale* werd gedekt door de Invaliditeitswet. Als de oorzaak van iemands arbeidsongeschiktheid een bedrijfsongeval was, dan kreeg men een relatief hoge uitkering. Was daarentegen de arbeidsongeschiktheid niet beroepsgerelateerd, dan viel men vaak terug op een uitkering op het sociaal minimumniveau. Dit werd politiek-breed als een onrechtvaardige situatie beschouwd. De WAO moest een einde maken aan deze tweedeling door het causaliteitsbeginsel

²⁵² Van Kersbergen & Becker 1988, p.477-499.

²⁵³ Het WAO-wetsvoorstel van Veldkamp ontving van de Raad van State een buitengewoon kritisch advies. Het advies was opgesteld door de voormalige KVP-leider Carl Romme, Marinus Rupert, oud-voorman van het CNV, en A.A. van Rhijn. Ze hadden 'zwaarwegende bezwaren' tegen belangrijke onderdelen van de wet, zowel op de complexiteit als op het loslaten van de arbeidsverhouding als uitgangspunt, omdat men daarmee de deur opende naar het verlaten van het verzekeringsstelsel en het binnenhalen van een verzorgingsstelsel. Deze kritieken zouden geen rol spelen in het debat, vooral ook doordat de adviezen van de Raad van State destijds geheim waren. (Kromhout, *Historisch Nieuwsblad* 2002.)

²⁵⁴ De WAO was een grote harmoniserings- en moderniseringsoperatie. Verschillende wetten zou men samenvoegen. De Invaliditeitswet (1919), de Zeeongevallenwet (1919), de Mijnarbeiderswet, de Ongevallenwet (1921) en de Land- en Tuinbouwongevallenwet (1922) werden tot één nieuwe arbeidsongeschiktheidswet gesmeed. (*Kamerstukken II* 1963/64, 7171, 3.)

te laten vervangen door het finaliteitsbeginsel. Beslissend diende te zijn *dat* iemand arbeidsongeschikt is, niet *hoe* iemand arbeidsongeschikt was geraakt.²⁵⁵

Recht op een WAO-uitkering hadden alle arbeidsongeschikte werknemers tot 65 jaar. Vanaf die leeftijd kwam men in aanmerking voor een AOW-uitkering. Voor ambtenaren zou een aparte regeling blijven bestaan en zelfstandigen bleven (voorlopig) uitgesloten van deze sociale verzekering. Zij vielen bij arbeidsongeschiktheid terug op een bijstandsuitkering. Dit zou een nieuwe tweedeling creëren, tussen werknemers en zelfstandigen. Over deze problematiek had de regering reeds advies gevraagd aan de SER en naar verwachting zou er snel een wetsvoorstel volgen. Een volksverzekering tegen arbeidsongeschiktheid zou echter nog tot halverwege de jaren zeventig op zich doen wachten (hoofdstuk 7).

De toelatingscriteria voor de WAO, de hoogte en de duur van de uitkering waren tamelijk ruim gekozen.²⁵⁶ Bijzonder aan de WAO was dat de kansen op de arbeidsmarkt werden verdisconteerd in het arbeidsongeschiktheidspercentage, waardoor niet alleen de mate van invaliditeit meetelde. Het feitelijke gevolg hiervan zou zijn dat de WAO een ‘mix’ van arbeidsongeschiktheids- en werkloosheidsverzekering zou worden. Geheel in lijn met de OSV (1952) werd daarbij de overheid op afstand gezet. Sectoraal georganiseerde en bipartiet samengestelde bedrijfsverenigingen werden verantwoordelijk voor de uitvoering. Verantwoordelijk voor de keuring van werknemers werd een nieuwe onafhankelijke instantie, de Gemeenschappelijke Medische Dienst (GMD). De tripartiet samengestelde Sociale Verzekeringsraad (SVr) werd toezichthouder. Via premieheffing op het loon van werknemers zou de WAO worden gefinancierd. In de WAO-wet was geen loongrens opgesteld, dit betekende dat ook hogere inkomens zich moesten verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid. Uit ervaring bleek dat deze groep het anders vaak naliet om zich te verzekeren.²⁵⁷

In de memorie van toelichting werd verder uitgebreid ingegaan op de rechtsgrond van de WAO. Minister Veldkamp zette daarin uiteen dat in het verleden de rechtsgrond van een verplichte sociale verzekering voor werknemers tegen arbeidsongeschiktheid lag in het beginsel van het rechtvaardig arbeidsloon. Het loon van de arbeider diende voldoende hoog te zijn om ook in tijden van tegenslag voor het levensonderhoud zorg te kunnen dragen. Dit was vanzelfsprekend niet in alle gevallen mogelijk. Men verdiende te weinig om te sparen of men werkte niet lang genoeg. Een sociale verzekering werd daarom wenselijk geacht. De premielast van

²⁵⁵ *Kamerstukken II* 1963/64, 7171, 3, p.2.

²⁵⁶ De regering had namelijk een advies van de Sociale Verzekeringsraad (SVr) over de uitkeringspercentages en arbeidsongeschiktheidsklassen overgenomen en niet het advies van de SER. Hierdoor kwam het uitkeringspercentages op 80% van het laatstverdiende loon en al vanaf een arbeidsongeschiktheid van 15% kwam men in aanmerking voor een uitkering. De SER had met respectievelijk 70% en 25% iets minder ruimhartig geadviseerd. (*Kamerstukken II* 1963/64, 7171, 3, p.4-12.)

²⁵⁷ *Kamerstukken II* 1963/64, 7171, 3, p.14.

een dergelijke verzekering werd altijd als onderdeel gezien van het rechtvaardig arbeidsloon. Veldkamp volgde deze redenering slechts deels, het beginsel van een rechtvaardig loon was voor hem slechts een afgeleid beginsel en ten dele zelfs een vormgevend beginsel. Het rechtvaardig loon was voor hem vooral een middel om vorm te geven aan andere ‘hogere’ en meer ‘oorspronkelijke’ beginselen: ‘in de eerste plaats het recht van iedere mens op zelfontplooiing en in de tweede plaats het recht op gelijke kansen.’²⁵⁸

6.2 Parlementaire behandeling WAO

De parlementaire behandeling van de WAO was op 30 juni, 1 en 6 juli 1965. Nadat de Tweede Kamer het voorstel had aangenomen, nam de Eerste Kamer op 15 februari 1966 het wetsvoorstel aan.²⁵⁹ Ook in de Tweede Kamer had de wet een warm onthaal gekregen. J.H.J. Maenen (KVP) sprak over een ‘tweede Mammoetwet’ verwijzend naar de grote onderwijshervormingswet uit 1963 en B. Roolvink (ARP) plaatste minister Veldkamp in het rijtje van pioniers als A.S. Talma (ARP) en P.J.M. Aalberse (KVP).²⁶⁰ Verschillende Kamerleden wezen erop dat met het integreren van het ‘risque social’ in de arbeidsongeschiktheidswetgeving de WAO een unicum in de wereld was, Th.J.A.M. van Lier (PvdA) noemde het aannemen van de wet ‘baanbrekend’²⁶¹ en hij zag het als een teken van de groeiende ‘offerbereidheid van ons volk.’²⁶² Met een zekere ingenomenheid wees Maenen (KVP) naar de positieve reacties van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO).²⁶³ Dit gevoel viel samen met een gedeeld optimisme over de deugdelijkheid en de vooruitstrevendheid van de WAO. Roolvink (ARP) kon terugkijkend weinig begrip opbrengen voor de moeilijke ontstaansgeschiedenis van de sociale wetgeving in Nederland en sprak in dezen vooral over de weerstanden in eigen kring.²⁶⁴ Hij achtte het een gelukkige omstandigheid dat zich een ‘communis opinio’ had gevormd over de grondslagen en doelstellingen van het wetsontwerp, ‘Alle belangrijke wetten, die een zo groot deel van ons volk raken, [maken] er eigenlijk aanspraak op met een zo groot mogelijke meerderheid te worden aanvaard’ stelde hij vast.²⁶⁵

Minister Veldkamp memoreerde in zijn bijdrage het feit dat hij het wetsontwerp had ingediend onder een coalitie met de VVD en de CHU en dat de openbare

²⁵⁸ *Kamerstukken II* 1963/64, 7171, 3, p.2.

²⁵⁹ *Handelingen II* 6 juli 1965; *Handelingen I* 15 februari 1966.

²⁶⁰ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1660.

²⁶¹ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1668.

²⁶² *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1668.

²⁶³ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1657.

²⁶⁴ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1660.

²⁶⁵ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1660.

behandeling plaatsvond in een coalitie met de PvdA. Veldkamp prees zich zeer gelukkig ‘dat over deze belangrijke materie geen meningsverschil meer bestaat in ons volksleven.’²⁶⁶ Aan deze eenstemmigheid had volgens Veldkamp in belangrijke mate bijgedragen dat ‘alle richtingen in ons politieke denken aan de totstandkoming [hadden] meegewerkt’.²⁶⁷

Dit optimisme was niet alleen een gevolg van een diepe overeenstemming, maar het was veeleer ook het gevolg van een *zakelijke* gerichtheid van de leidende politici om het wetsvoorstel in te voeren. Ideologische twisten en politieke verschillen mochten dit niet in gevaar brengen. Dit bleek uit drie zaken, allereerst werden – vanuit een bijzonder sterk optimisme – negatieve signalen uit het veld genegeerd, ten tweede werden andere voorkeuren niet gepolitiseerd en ten derde werden potentiële kritiekpunten nauwelijks kritisch belicht.

Illustratief voor het optimisme waarmee dit wetsvoorstel was omkleed en de neiging om kritieken te negeren waren de reacties van enkele parlementsleden op de waarschuwingen voor mogelijk misbruik van de wet en de groeiende premielast.²⁶⁸ Zo reageerde Maenen (KVP) zeer afwijzend op een publicatie in de *Geneeskundige Gids* getiteld ‘Parasitisme en Interimwet’. In dit artikel werd ingegaan op onbedoelde gevolgen van de interim-regeling voor invaliditeitsrentetrekkingen. Deze interim-regeling was een tijdelijke wet die de positie van arbeidsongeschikten in de periode tot de inwerkingtreding van de WAO moest verbeteren. Het artikel ging over de ervaring met de interim-regeling en concludeerde dat de bereidheid om arbeid te verrichten afnam als men eenmaal een goede uitkering kreeg. Maenen vond dat deze publicatie de geest ademde ‘alsof „zogenaamd invalide” werknemers zouden parasiteren ten koste van hun medeburgers’, iets dat op hem geen indruk maakte.²⁶⁹

In de memorie van toelichting gaf minister Veldkamp een diepgaande uiteenzetting over de rechtsgrond van de WAO. Menig Kamerlid kwam met vergelijkbare beschouwingen over de grondslag van de wet. Alleen Van Lier (PvdA) was kritisch op deze praktijk; ‘[b]ij elk wetsontwerp van sociale verzekering hoort men gewoonlijk tal van geleerde beschouwingen over de rechtsgrond. Toch zijn die beschouwingen vaak subjectief gekleurd.’²⁷⁰ Desalniettemin liet hij zich in het debat niet onbetuigd. Zijn beschouwing over de rechtsgrond van de WAO lag erg in lijn met die van de commissie-Van Rhijn. Hij betoogde dat het diepste beginsel van de sociale verzekering gelegen lag in de persoonlijke verantwoordelijkheid die ‘insluit de zorg voor de andere, ook met betrekking tot de mogelijkheid, zich een redelijk inkomen te

²⁶⁶ *Handelingen II* 1 juli 1965, p.1713.

²⁶⁷ *Handelingen II* 1 juli 1965, p.1715

²⁶⁸ Kromhout, *Historisch Nieuwsblad* 2002.

²⁶⁹ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1659-60.

²⁷⁰ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1669.

verwerven en zo zichzelf te ontplooiën. Wij hebben te maken met een plicht en een corresponderend recht. In onze zeer ingewikkelde samenleving kan deze zorg voor de ander, de vervulling van die plicht, niet meer aan het initiatief van de individuele burger worden overgelaten. Het wordt een taak van de gemeenschap.²⁷¹

Hoe deze gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de arbeidsongeschikte medeburger vorm moest krijgen hing volgens Van Lier (PvdA) af van tal van nadere overwegingen over 'de aard van de hulpbehoevendheid van de groep, de verdeling van de lasten, de uitvoerbaarheid van de regeling, kortom van de doelmatigheid in zeer wijde zin en van de aanvaardbaarheid voor het algemeen rechtsgevoel'.²⁷² De sociaaldemocraten gaven hierbij te kennen voorstander te zijn van een volksverzekering, maar anders dan de christendemocraten en liberalen in het debat over de OSV in 1952 koos men hier voor een pragmatische insteek. Men wilde rekening houden met praktische bezwaren en het draagvlak bij burgers en sociale partners. Men liet doorschemeren een voorkeur te hebben voor een volksverzekering tegen langdurige arbeidsongeschiktheid, maar men achtte het niet opportuun om de ideologische voorkeur tijdens dit debat uitgebreid naar voren te brengen.²⁷³ Pas na het uitkomen van het SER-advies over een eventuele volksverzekering voor arbeidsongeschiktheid voor zelfstandigen (de latere AAW) was de PvdA-fractie voornemens hierover te besluiten. Van Lier wilde alleen aantekenen dat die diepere beginselen – waarop minister Veldkamp zo uitgebreid was ingegaan – niet noodzakelijkerwijs tot een werknemersverzekering zouden leiden, maar mogelijk ook tot een volksverzekering.²⁷⁴

Een 'voorafspiegeling' van het politieke debat in de jaren daarna werd gegeven door A.D.W. Tilanus (CHU) die – als enige – op enkele problematische kanten wees, maar deze punten niet echt scherp naar voren bracht. Zo wees hij erop dat de wet het accent legde op inkomensverzekering en minder op arbeid en revalidatie.²⁷⁵ Volgens hem moest er worden gekeken naar de mogelijkheden, de validiteit van mensen, en niet naar de onmogelijkheden. De beoordeling hiervan was echter bijzonder lastig, daarom wees hij op het belang van de geneeskundige keuring door het GMD. In een motie riep Tilanus daarom de minister op om hier extra werk van te maken en de GMD een centrale rol te geven bij alle sociale verzekeringswetten en volksverzekeringen.²⁷⁶ Een bijkomstig effect van de nadruk op arbeid was dat ook andere groepen die arbeid verrichtten onder deze wetgeving zouden gaan vallen.

²⁷¹ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1669.

²⁷² *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1669.

²⁷³ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1669.

²⁷⁴ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1669.

²⁷⁵ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1674.

²⁷⁶ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1675.

Tilanus dacht aan de huisvrouwen, aan beoefenaars van zelfstandige beroepen en aan ondernemers in het midden- en kleinbedrijf.²⁷⁷ Geen van deze door Tilanus benoemde kwesties werden uitgebreid besproken.

6.2.1 Uitkomst parlementaire behandeling WAO

De Tweede Kamer nam op 6 juli 1965 de WAO zonder hoofdelijke stemming aan. Hetzelfde deed de Eerste Kamer op 15 februari 1966²⁷⁸ en 1 juli 1967 trad de wet in werking.²⁷⁹

Het resultaat van het debat over de WAO was het bijna unaniem aannemen van een in internationaal perspectief zeer vooruitstrevende en ambitieuze wet. Er kwam een arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers, met relatief hoge uitkeringen en met soepele toelatingseisen. De wet dekte niet alleen arbeidsgerelateerde risico's, maar ook sociale risico's. Daarbovenop kwam ook het verdisconteren van de arbeidsmarktpositie van mindervaliden waardoor de arbeidsongeschiktheidsverzekering tevens een verkapte, maar wel een genereuzere, werkloosheidsverzekering werd. De uitkering van de verzekering was relatief hoog, omdat zij gebaseerd was op het gezinsinkomen. Tot slot lag het accent op de inkomensverzekering en minder op de re-integratie van arbeidsongeschikten. Al deze onderwerpen zouden de decennia hierna prominent op de politieke agenda staan.

6.3 Beschouwing politieke besluitvorming WAO

De politieke besluitvorming rondom de WAO werd gekenmerkt door eensgezindheid en het vrijwel geheel oplossen van alle tegenstellingen en conflictpunten. Het parlement nam de WAO zonder kritische vragen en reflectie aan. Zelfs opbouwende kritiek vanuit het parlement was feitelijk afwezig, met als gevolg een dominante positie voor het kabinet in de besluitvorming en een sterk gedepoliteerde besluitvorming. Dit terwijl de WAO – ook destijds al – een zeer kostbare wet was, die een substantieel deel van het nationaal inkomen zou gaan beslaan en voor honderdduizenden mensen hun bestaanszekerheid moest gaan garanderen.

Deze inhoudelijke overeenstemming vloeide deels voort uit de 'zakelijke houding' waarmee de politieke elites dit specifieke wetsvoorstel en de uitbouw van de sociale zekerheid in het algemeen benaderden. Zowel de bewindslieden als de leden van het parlement hadden het als een bijzonder gewichtige kwestie neergezet. Daarbij bleven fundamentele politiek-ideologische tegenstellingen onbenoemd en werden potentiële conflictpunten vermeden. Deze eensgezindheid werd versterkt doordat

²⁷⁷ *Handelingen II* 30 juni 1965, p.1674-1675.

²⁷⁸ *Handelingen II* 6 juli 1965, p.1737; *Handelingen I* 15 februari, p.353.

²⁷⁹ Rommelse 2011, p.68.

de leidende politici, vooral vanuit de drie christendemocratische fracties en in mindere mate vanuit de PvdA-fractie, de thematiek een extra ‘princiële lading’ meegaven. Dit staat enigszins in contrast met Lijpharts uitleg van de spelregel van de *zakelijke politiek* waarbij een te ideologische en weinig pragmatische benadering juist een bedreiging kan vormen voor de voortgang van het besluitvormingsproces, omdat een potentieel conflict op het ideologische niveau het gevaar in zich draagt om de besluitvorming te verlammen.²⁸⁰

Deze principiële benadering werkte in dit debat dus eerder pacificerend dan polariserend. De politici wisten met hun beschouwingen over de rechtsgrond van de wet, die zij legden in het moderne idee van het gelijke recht op zelfontplooiing, de besluitvorming naar een vrij abstract niveau van fundamentele waarden te trekken waarover zonder meer overeenstemming was tussen de partijen. Deze waarden konden wellicht nog op verschillende manieren institutioneel worden ingebed, volks- of werknemersverzekeringen, maar het was allerm minst een optie om je te keren tegen de hoofdlijnen van het wetsvoorstel en daarmee impliciet ook tegen de centrale waarden die ten grondslag lagen aan de wet. In het debat lieten de politici verder geen gelegenheid onbenut om het belang van de nieuwe arbeidsongeschiktheidswetgeving als een groot vooruitgangs- en moderniseringsproject aan te geven.

Dit dwingende vooruitgangsgeloof gecombineerd met een principiële en ernstige benadering van de thematiek leidde tot een sterk gedepolitiseerde besluitvorming en een ‘apolitieke sfeer’. Een eenvormigheid die ook door Daalder aan deze periode is toegeschreven.²⁸¹ Politici of partijen die in deze context met kritische analyses of met ideologische stellingnames zouden komen, en daarmee de verschillen tussen de partijen zouden blootleggen, bedreigden immers niet alleen de voortgang van het wetgevingsproces, maar zij zouden ook de vooruitgang en de moderniteit als zodanig kunnen belemmeren. In de progressieve jaren zestig was dit in het politieke debat allerm minst een aantrekkelijke positie. Dit parlementair conformisme werd vooral duidelijk in de wijze waarop in het debat kritische beschouwingen uit het werkveld en afwijkende opvattingen uit het verleden met veel onbegrip en een zeker dedain terzijde werden geschoven. Door het gewicht dat de thematiek hiermee kreeg, kon en mocht feitelijk niets en niemand de totstandkoming van een genereus en alomvattend sociaal stelsel in gevaar brengen en hiernaar handelden de politieke elites ook gedurende de politieke besluitvorming over de WAO.

---

²⁸⁰ Lijphart 1968/2007, p.116-117.

²⁸¹ Daalder 1964/1995, p.11-39.

